

Anton Janitor: Životné prostredie to nie je slovná hračka

Jedným z držiteľov Ceny ministra životného prostredia 2012, každoročne udeľovanej pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia (5. jún), je aj Ing. Anton Janitor PhD. z Ústavu krajinej ekológie SAV. Patrí medzi tých, ktorým záleží na životnom prostredí. Svedčia o tom aj jeho odpovede na tri otázky Enviromagazínu.

1. Čo je potrebné urobiť pre zlepšenie životného prostredia na Slovensku?

Dve slová „životné prostredie“ rezonujú v 21. storočí vari najviac. Skloňujú sa vo všetkých pádoch. Skrýva sa za nimi nielen veľa problémov, ale, žiaľ, aj alibistických, falošných a pokryteckých názorov, zdôvodnení, výhovoriek, ale aj neúspechov. Mám niekedy dojem, že otázky životného prostredia nie sú nateraz dostatočne a správne chápané. Mnohé veci sa často riešia či realizujú pod rúškom zlepšenia tzv. životného prostredia, ale v skutočnosti opak je pravdou. Životné prostredie to nie je slovná hračka, ale je to životne dôležitý fenomén, od ktorého je závislá biologická existencia súčasnej i budúcej civilizácie. Máme veľa vyhlások, nariadení, záverov z medzinárodných konferencií, kongresov a pod., teoreticky vieme všetko zdôvodniť na patričnej vedeckej úrovni, ale realita býva dosť často iba zbožným prianím, pretože s riešením mnohých vážnych problémov si nevieme rady. Chýba aj odvaha a chuť ich seriózne riešiť. Mnohí si životné prostredie vysvetľujú po svojom, pre vlastný prospech a nerešpektujú základné pravidlá a požiadavky zdravého životného prostredia, dôležité pre život na tejto planéte.

Životné prostredie to nie je len výstavba autostrád, budov, cestných komunikácií, nákupných centier a pod., ale je to aj nefunkčný a počmáraný výťah v našom dome, neupravené prostredie pred vlastným prahom, parčík zašpinený odpadkami pred našim domom, znečistené verejné priestranstvá, chýbajúce odpadové koše, vysychajúce stromy, kry a trávniky, dolámané lavičky, neošetrená mestská zeleň, skládky odpadu a mnoho ďalších, ktoré nám znepriemňujú život. Všetky uvedené a mnohé ďalšie nedostatky nás oberajú o pocit istoty, narušujú psychický stav, vyvolávajú negatívne emócie. Väčšina z nás si želá čisté a upravené prostredie, v ktorom žijeme. Pozitívny vzťah k nemu si však musí vypestovať každý sám, pretože, ako povedal klasik Cicero, kto má rád prírodu, má rád aj ľudí.

Podobný názor vyslovil aj Dostojevský, že krása prírody zaručuje šťastnú budúcnosť pre každého z nás. Riešenie všetkých nedostatkov je v rukách samotného človeka. Musíme sa dôstojnejšie správať k prírode, ktorá má svoje obranné mechanizmy, ale tie tiež majú svoju obmedzenú hranicu. Dobré to vystihol Goethe: „Nesnaž sa človek znásilňovať prírodu, uč sa ju poslúchať a správne využívať jej dary, pretože ona sa ti môže za všetko kruto pomstiť.“ Dôkazov pre tento geniálny výrok máme už nateraz dostatok. Toto je výzva aj pre nás všetkých, žijúcich na území nášho krásneho Slovenska. Pokiaľ sa veci nebudú riešiť s plnou zodpovednosťou a vážnosťou, všetky naše želania, schopnosti i múdre rady ako riešiť na zodpovedajúcej úrovni problémy, podložené serióznymi vedeckými dôkazmi, budú nás permanentne trápiť i v budúcnosti a ostanú nevyslyšané na polceste.

2. Ako vnímate úroveň environmentálneho vedomia v našej spoločnosti?

Podstatná väčšina z nás má o hodnotách životného prostredia veľmi dobrú predstavu a primeraný ľudský cit pre dobro a krásu prostredia, v ktorom žijú. Sú to jedinci, ktorí majú vo svojom vnútri zakódovaný ušľachtilý vzťah ku všetkému, čo pozitívne formuje ľudské bytie na našej Zemi. Táto skupina v najlepšom slova zmysle nepotrebuje ani nariadenia, ani prednášky o tom, aký význam má neporušené životné

prostredie. Majú to v sebe. Podľa toho konajú a správajú sa. Nečakajú na pochvalu ani ocenenia. Sú presvedčení o tom, že zdravé prostredie, v ktorom žijú, im prináša radosť a potešenie z dobre vykonanej práce. Aj pedagógovia na všetkých stupňoch vzdelávania ponúkajú dobrý príklad, zanietenie pre dobro, lásku k životnému prostrediu, úctu k prírode, stromom, zeleni, čím sa ako spätná väzba vytvára aj pozitívny vzťah k susedom, priateľom i blízkym, ktorí sú tiež súčasťou ich životného prostredia.

Žiaľ, tá druhá, hoci pomerne menšia časť obyvateľov Slovenska, akoby do tohto nášho prostredia ani nepatrila. Svojím, často až arrogantným konaním, nerešpektujúcim žiadne pravidlá, nariadenia, požiadavky a pod., vidia iba svoj zistný až sebecký záujem o vlastné dobro a ostatné veci, ľudsky povedané, sú im ukradnuté... Morálne hodnoty sú pre nich tabu. Príkladov je neúrekom. Ešte tu je počtom malá, ale veľmi nebezpečná skupina jedincov ničiacich hodnoty, ktoré vybudovali iní. Nesie na tom vinu aj legislatíva, ktorá je k týmto nesprávnym žvľom dosť benevolentná. Tu by som navrhoval: žiadne ústupky, každý ich až neľudský postoj k verejným veciam nekompromisne a tvrdo trestať. Nebojme sa už konečne pomenovať veci pravým menom. Možnosti, ako im znemožniť ich nekalú činnosť a patrične potrestať ich konanie, máme dostatok.

3. Splnili sa vaše očakávania z konferencie OSN RIO+20?

Každé väčšie podujatie spojené s medzinárodnou účasťou ako je OSN-RIO+20 nesie so sebou aj pečať veľkých nádejí v prospech ľudstva našej planéty. Stretnutie zástupcov všetkých štátov a kontinentov sa pripravovalo (resp. pripravilo) s patričnou dôstojnosťou a vážnosťou, s vedecky náročným programom tak, aby naplnilo očakávanie nielen odborníkov, ale každého človeka. Treba veriť, že toto stretnutie vedcov, štátnikov celého sveta prinieslo nielen splnenie nádejí, ale najmä želania a pripravilo nový scenár, novú víziu a metódy, ako aj ciele pre ich úspešnú realizáciu v praxi.

Som presvedčený, že čas dozrel na to, aby sa problémy životného prostredia dostali z polohy teoretického hodnotenia do reálnej polohy ich riešenia, aby všetky dobré myšlienky, názory a odporúčania nezostali len v záveroch prijatých dokumentov, ale stali sa dôstojnou a naliehavou výzvou všetkým národom sveta, odvrátiť hrozbu kataklizmy na našej Zemi, aby jednotlivé štáty a národy vrátili prírode, životnému prostrediu dôstojnú tvár, aby človek – homo sapiens svojou nerozvážnou až hazardnou činnosťou, neúmernou exploataciou už dosť zdevastovanej prírody nezahubil sám seba. Globálne narušenie klímy v posledných rokoch je tomu dostačujúcim, ba dokonca výstražným (resp. alarmujúcim) mementom.

Konferencia OSN-RIO+20 zastrelila vo svojom programe všetky akútne problémy života na Zemi. Tu už nejde len o slovné vyjadrenie, ale skôr o varovné zhodnotenie všetkých doteraz evidovaných negatívnych, škodlivých a život ohrožujúcich dôsledkov ľudskej činnosti. Verím však, že všetci účastníci tohto stretnutia pochopili vážnosť situácie aj tým, že vo svojich prejavoch neuvádzali iba štatistické hodnotenia, zbožné želania, lamentovania nad problémami, málopravne frázy, ale prijali sa radikálne opatrenia pre každý štát a spoločnosť riešiť vzniknuté problémy, bez výhovoriek, ako nekompromisný príkaz doby, ktorý sa musí za každú cenu dostať do programu vlád a pravidelne ho aj kontrolovať a hodnotiť. Inej cesty nie je! Je to doslova memento doby, ktoré je principiálnou výzvou pre budúcnosť a pre každého jedinca planéty Zem.

Mgr. Alena Kostúriková

Ing. Anton Janitor PhD.

Foto: Mária Inštorisová